

OLVASÓINK ÍRJÁK

Apám naplója (1.)

Gombos, 1944. november 4. – A borzalmak éjszakája volt

Kedzetnek édesapám hiteles naplójából idézek részleteket (melynek még mindig a tulajdonában vagyok), ahol arról ír, hogyan történt Gombos elfoglalása 1944 őszén. A napló addig íródott, amíg élt, tehát amíg lehetősége volt naplót vezetni, hisz ő is az áldozatok egyike lett.

Ez a napló bizonyítja azt, hogy mennyire hitt az embereknek, így az úgynevezett felszabadítóknak is, hitte, hogy jobb élet lesz, és senkinek nem esik baja, ahogyan akkor mondogatták.

Gombos egészében magyarul lakta helység volt, itt-ott voltak csak szerbek, a legtöbbje szolgálatban volt a MÁV-nál (Magyar Állami Vasutak) a vasúttálmódon. Édesapám is ott dolgozott forgalmistaként.

Mint kollégák, mindannyian igen jól kijöttek, függetlenül a nemzeti hovatartozástól, hisz a foglalkoztatottak között voltak magyarok, németek és szerbek is.

Ahogy Zombor és Hódáság felől közeledtek a „felszabadító” partizánok és az oroszok, úgy nyomultak az erdődi oldalán visszafelé a horvát és a német csapatok. Azonban ez nem ment egyszerűen, így a falu hosszú hetekig tartó bombavetélynek volt kitéve. Valójában Gombos keresztülvén talalta magát, a gránátok állandóan hullottak. A templomtornyot is szétzúzóan udvarokba, kertekbe csapódott be. A nép rettegésben élt.

Mielőtt odaértek volna a felszabadítók, az akkori magyar hatalom felszólította a lakosságot, hogy aki akar, meneküljön. Apukám forgalmista lévén tanúja volt a szomorú búcsúzkodásoknak, a vagonokba való hurcolkodásoknak, a rengeteg zokogásnak, amellyel az emberek kedveseitől búcsúztak, otthagya mindenüket, és elindultak a bizonytalanba, nagy részük Magyarországra.

Édesapám még csak 4 hónapja volt házasságban édesanyjammal, akit Pöttyinek becéztek. Előtte a szerelmük 4 évig várt a beteljesülésre. Pöttyi már az első hónapban terhes maradt...velem. Ez volt a fő ok, hogy előbb ők is felpakoltak a vonatra, vagyis a vagonokba, majd édesanyám és szülei könyörgésére leszálltak, és Gomboson maradtak. Ez lett a vesztük.

Édesapám a vagonokat csak akkor indította el, amikor mindenki felpakolt s elbúcsúzott, hisz akkor már nem volt menetrend, és a szerelvények indultak el, melyek senkit nem hoztak vissza. Pöttyi megnyugodott, hogy itthon maradhatott, és többet nem sirt. Hitte, hogy minden jóra fordul.

Tudni kell, hogy Gombos fontos vasúti csomópont volt, és nagy teher- valamint személyi forgalmat bonyolítottak le éppen Horvátország felé.

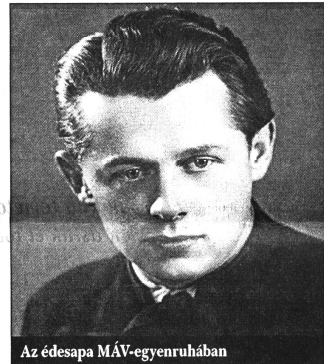
Mikor megérkeztek a partizánok 1944. október 24-én, a vasúti átadásá csendben s békében zajlott le. Ugyanis az egyik megérkezett partizán meg-

igen goromba, kegyetlen, vad emberek hírében álltak, akik gonosz dolgokat vittek végbe a faluban.

Közben a községvezetés is megtörtént a váltás. Két bentlakó szerbet helyeztek a vezető posztokra, Zjalic Brankót és Mirković Kostát, akik addig nem is voltak a partizánokkal, hanem kényelmesen éltek jelentéktelen életüket a faluban.

Branko Zjalic nagyapámmal – ahogy akkor mondták – pikto-

roskodott, tehát eljárt meszelni, és igaz, nagy tiszteletben tartotta nagyapámat és a Komáromi boltot, s nagyon felnézett a családomra, amíg nem történt meg a történelmi felszabadulás. Őt választották meg a Népfelszabadító Bizottság elnökévé, a másikat, Kostát Mirkovićot az alelnökké. Ezután ők irányították a falut, felsőbb parancsra. A községháza előtt szedettvett katonaruhákban partizánok álltak őrséget, felfegyverezve, fejükön a vörös csillagos sapkával.

Az édesapam MÁV-egyenruhában

Az élet ment tovább úgy, ahogy ilyen körülmények között lehet. Semmi jele nem volt annak, ami be fog következni. Édesapám szorgalmasan frogatta a naplóját, amelyből a fent lefotóztatott átjegyztem.

Ezért talán érdekesebb lesz, ha most idézni kezdem naplója részleteit, melyek sok mindenről meslének.

1944. OKT. 26-ÁN.

...Most már itthon megnyugodtunk, a bevonulás megtörtént. Senkinek semmi baja, a legnagyobb rendben van minden. Az oroszok senkivel sem törődnek. Messziről orosz énekeket, katonadalokat hoz felém az ősi szél, az orosz puszták éneke zeng a gombosi házak között.

(Ő, az én naiv, romantikus apukám... – az alulírott megjegyzése.) Egy eltévedt ágyúgolyó Bálinték kertjében szántott mély gödört. Este van már, csak a szél rohamozza a fák sárguló leveleit. A teli konyhában Pöttyi és Mária (édesanyám és nővére – megjegyzés) meleg ingeket varrnak...

1944. OKT. 27-ÉN.

...Dobolással közhírré teszik, hogy délután 3 órára minden házból egy férfi jelenjen meg a községvezetésnél tájékoztatás végett, és hogy ki kell tűzni a jugszláv vagy a szovjet zászlót...

3 órára egybegyűlünk a községvezetésnél. Branko (a fent említett egyen – megj.), a gombosi partizánok vezetője – aki képviseli a falut – tolmácsolta egy orosz parancsnok rendelkezéseit. Így szórolkolt:

„Most már nincs burzsu és úr, most már mindenki egyenlő. Egyenlő a magyar, a szerb, a horvát, csak a német, természetesen, nem. Az itteni

Maros János és felesége, Pöttyi

parancsnokság sajnálja, hogy itt kell maradjanak. Rendnek kell lenni a faluban. Orosz katonának nem eshet baja, mert egyért száz fejet vesznek. Senki semmit el nem vihet a parancsnokság tudta nélkül.” Branko becsületszavával biztosította a falu népének, hogy mindent megtesz a falu érdekében, pedig oka volna rá, hogy ne tegye, mert a magyarok sokat meghurcolták és üldöztek, sőt a helyszínen egyéni ellenségének is kijelentette, a sokaság előtt, hogy ő jóval fizeti vissza, amit tettek vele, és ha csak teheti, rejteni fogja. Mindenkinek tetszett Brankónak ez a nemes ígérete. „Éljen Tito, éljen Sztálin és éljen Jugoszlávia!”-szavakkal, amit a tömeg is hasragott, véget ért az eligazítás.

Nagyon megnyugodva tértünk haza. Pöttyök is nagyon megnyugodott, habár ő elég eleven...

Este ismét két orosz bejött a boltba, és 10 kis üveg kölnit vásárolt meg. Most kaptuk az első szerb pénzt 1500 dinárt...

1944. OKT. 28-ÁN.

...Ébredé 4 csirkéből paprikást főztünk, gondoltam arra, hátha a hadseregek elviszik, hát együnk mi is. Holnap 4 kacsat süntünk le, mert hátha lövöldözik a falut, és el kell menekülni, hogy legyen mit enniük (Nagyapám szorgalmas ember volt, és igen tekintélyes kereskedőboltoja volt a falu központjában, szemben a községvezetéssel, ahol a házuk is állt – megj.).

Ersődő repülőgépből 8 orosz repülőgép válik ki a magasan szálló felhők közül. Alig tűntek el, földet rázó, hatalmas robbanások hallatszottak Vuková felől. Délután vadul száguldo orosz lovasok vágatnak az utcán keresztül. Holnap vasárnap van...

1944. OKT. 30-ÁN.

...Este bezárkóztunk a kisserházba. Csendben olvastunk és varrtunk. Egyszerre csak a háború zaja kopogtat valahol a Duna felől. Sűrű és hosszú géppuskasorozatokat zavarják meg az est csendjét, és most, hogy ezeket a sorokat írom, már ágyúzáj kísér bennünket az ágyba...

Eddig a napló. 1944. nov. 4-én éjjel elhurcolták nagyapámat, Komáromi István kereskedőt, édesapámat, Maros János MÁV-forgalmistát és nagybácsimat, Menráth Lajos kendergyári főkönyvelőt.

Azon az éjjelen úgy 23 óra körül a család örök-
re családfejtartók – apa, fiú, fivér, nagypapa – nélkül maradt, még 17 családdal együtt Gomboson.

A tragédia bekövetkezett édesanyám, Pöttyi elbeszélése alapján, valamint keresztanyám, Mária Veronika nővér elbeszélései alapján tudom leírni.

Kovács Mária Veronika katolikus nővér a keresztanyám. Őt ével ezelőtt még sikerült meghallgatni visszamelezését a borzalmak éjszakáról, 1944. november 4-éről. Ma már 86 éves, tudtam, hogy ebben a korban nem háborgathatom, így még

annak idején megkértem, hogy meséljen nekem.

Az ő édesapját is azon az éjszakán hurcolták el, mivel édesapja a község jegyzője volt a „magyarok alatt”. Tekintélyes, iskolázott ember volt, igen közel állt sok új információhoz, amíg le nem váltották a szerbek, sőt mintha figyelmeztették volna, hogy jobb lesz, ha családjal elhagyja a falut, mesélte keresztanyám.

Mikor azon a végzetes éjszakán eljötték érte – ugyanis náluk kezdtek az elhurcolást –, az édesapja egyáltalán nem volt meglepődve. Úgy viselkedett, mint aki várta, és fel volt lelkelj készülő a búcsúzásra. Vele még elég finoman bántak a katonák, megkérve, hogy hallgasson, ne ellenkezzen, öltözzön fel, és menjen velük. Kovács és a Komáromi család jó viszonyban voltak Lányuk Mária (később Veronika nővér), édesanyám és a többi Komáromi lány jó barátok

Azon az éjjelen úgy 23 óra körül a család örökre családfejtartók – apa, fiú, fivér, nagypapa – nélkül maradt, még 17 családdal együtt Gomboson

Máriának még három öccse volt. Az öcsik gyermekek voltak. A partizánok azokat hurcolták el, akiket akkor otthon találtak a létező listáról. Több razzia nem volt a faluban, csak azon az ősi éjszakán.

A partizánok egyenruhában voltak, de volt köztük civil is. Úgy öt-hatan lehettek. Branko Zjalic listát tartott a kezében, amelynek alapján lecsaptak a már nyugovóra tért férfiakra. Kovács János hátulról, felöltözött, majd elkészítve, megcsókolta családtagjait annyit mondott: „Isten veletek”. Ő tudta, hogy mi vár rá. Otthagya ijedt gyermekeit és zokogó feleségét, valamint felnőtt leányát, Mária, akik úgyiszentén nem sejtették, mi elhurcolásának az oka.

Meg kell jegyezni, azon az éjszakán mindenki azt gondolta, hogy beviszik őket a községvezetésre, és bizonyos kihallgatás után majd hazamegynek őket.

A falu központjában laktak ők is, mint Komáromiék. Így a következő kapu, ahol dörömböltek, nagyapám háza volt. Ismét édesanyám elbeszélése – ami hiteles, hisz sokszor hallgattam végig – folytatom a történetet.

Dörömböltek Komáromiék kapuján olyan erősen, hogy minden rablót elriaszított volna. A család ijedten várta, mi fog történni, és nem mentek kaput nyitni. A már felbőszült csoport valami módon betörte a kaput, és behatolt a ház udvarába, majd az udvarban lévő épület egyik szobájába, ahol még égett a villany, és ahol

A már felbőszült csoport valami módon betörte a kaput, és behatolt a ház udvarába, majd az udvarban lévő épület egyik szobájába, ahol még égett a villany, és ahol a család ijedten várta a következményeket. Ott voltak sorban: Komáromi nagyapám, édesanyám apja – akinek az első világháborúban lefagytak a lábujjai, és le lettek vágva, ezért bottal járt – este lévén már ágyban volt abban a helyiségben, ahova betörték a jövevények. Még nem fekdütek le. Nagyanyám, Katalin és lányuk, Mária sem fekdütek le. Pöttyi, valódi nevén Bözsike és férje, Maros János, akik csak 4 hónapja voltak házasok, már lefeküdtek, mint a galambok, kik még rakják a fészket.

(Folytatjuk)
■ MOLNÁR MAROS Tünde

Gombos Nyugat-Bácska egyik legszebb faluja

kérte (nem is parancsolta), hogy a magyar zászlót vegyék le az állomás épületéről, és tűzzék ki az szovjet vörös zászlót vagy a partizán lobogót, ha nincs, akkor legalább valami vöröset. Az nem volt, így kitétték az egyik kicsi forgalmi zászlót, amelynek színe persze piros volt.

A vasutasok, köztük édesapám is, akik ottmaradtak az átétel után – ahogy ő írja a naplójában –tovább is szolgálatban maradtak. Minden ment a régi kerekvágásban, csupán a főnököt váltották le, egy idegen, vörös csillagos szerb lett az állomásfőnök.

Természetes, hogy otthon félelmetlő remegtek az emberek. Leginkább az oroszoktól tartottak, akik